

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

С. В. Косторной, О. О. Яцух, В. Д. Цап

ПОДАТКОВА СИСТЕМА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОДАТКОВА СИСТЕМА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Мелітополь, 2018

УДК 336.22(477)(075.8)

П 44

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Таврійського державного агротехнологічного університету
(протокол № 7 від 26.02.2018 р.)*

Рецензенти:

Череп А. В. – доктор економічних наук, професор, декан економічного факультету Запорізького національного університету

Судомир С. М. – доктор економічних наук, доцент, завідувач відділу навчально-науково-інноваційної діяльності ВП НУБіП України "Бережанський агротехнічний інститут"

Кальченко С. В. – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки Таврійського державного агротехнологічного університету

Авторський колектив:

Косторной С. В., к.е.н., доцент

Яцух О. О., к.е.н., доцент

Цап В. Д., к.е.н., доцент

Захарова Н. Ю., к.е.н., доцент

Демченко І. В., к.е.н.

Аблязова Е. З., к.е.н.

Дмитров М. І.

Сенік В. М.

Податкова система: Навчальний посібник / С. В. Косторной, О. О. Яцух, В. Д. Цап [та ін.]; за ред. С. В. Косторного. – Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2018. – 196 с.

У навчальному посібнику розглянуто теоретичні основи функціонування податкової системи, практичні аспекти нарахування окремих податків і зборів в Україні, формування податкової звітності в електронній формі.

Навчальний посібник відповідає робочій програмі дисципліни «Податкова система», затвердженій в Таврійському державному агротехнологічному університеті. Розраховано на студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів та на широке коло читачів.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
<u>Тема 1.</u> Сутність та види податків (Косторной С.В.).....	5
<u>Тема 2.</u> Адміністрування податків і зборів (Косторной С.В., Цап В.Д.).....	15
<u>Тема 3.</u> Інформаційні технології в оподаткуванні (Косторной С.В.).....	27
<u>Тема 4.</u> Податок на додану вартість (Косторной С.В., Яцух О.О.).....	37
<u>Тема 5.</u> Податок на прибуток підприємств (Косторной С.В., Захарова Н.Ю.)..	55
<u>Тема 6.</u> Податок на доходи фізичних осіб (Косторной С.В., Яцух О.О.).....	68
<u>Тема 7.</u> Taxes (in English) (Косторной С.В., Демченко І.В.).....	88
<u>Тема 8.</u> Податкова система та податкова політика країни (Косторной С.В., Яцух О.О.).....	100
<u>Тема 9.</u> Єдиний податок (Косторной С.В., Цап В.Д.).....	110
<u>Тема 10.</u> Податок на майно (Косторной С.В., Аблязова Е.З.).....	127
<u>Тема 11.</u> Місцеві збори (Косторной С.В.).....	137
<u>Тема 12.</u> Єдиний соціальний внесок (Косторной С.В., Дмитров М.І.).....	141
<u>Тема 13.</u> Акцизний податок (Косторной С.В.).....	150
<u>Тема 14.</u> Мито (Косторной С.В.).....	161
<u>Тема 15.</u> Екологічний податок (Косторной С.В.).....	174
<u>Тема 16.</u> Рентна плата (Косторной С.В.).....	179
<u>Тема 17.</u> Сутність податкового менеджменту (Косторной С.В., Сенік В.М.)..	188
Список рекомендованої літератури.....	193

ВСТУП

Оподаткування – одне з центральних питань економічної теорії і практики. Податкова політика є ключовою ланкою економічної політики держави і являє собою інструмент впливу на різні аспекти економічного розвитку.

Застосування податків є одним з економічних методів керування і забезпечення взаємозв'язку загальнодержавних інтересів з інтересами підприємців, підприємств, громадян.

Знання щодо принципів функціонування податкової системи та порядку нарахування окремих податків безумовно необхідні майбутнім фахівцям з економіки, обліку, фінансів.

Навчальний посібник підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни "Податкова система", яку включено до навчального плану підготовки бакалаврів з напрямів підготовки 072 "Фінанси, банківська справа та страхування", 071 "Облік і оподаткування", 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність". Його мета – сприяти отриманню студентами знань, які необхідні майбутнім спеціалістам для здійснення функціональних обов'язків у сфері оподаткування.

У навчальному посібнику розглядається основне коло питань з теорії та практики оподаткування, організації та методики справляння податків та зборів, їх інформаційно-облікового забезпечення у контексті нормативно-законодавчих актів, що регулюють цей процес. Висвітлено сутність, елементи та порядок справляння окремих податків.

По кожній темі наведено теоретичний матеріал, ілюстративний матеріал (слайди), практичні завдання з методикою їх виконання, тести для контролю знань.

ТЕМА 1 СУТНІСТЬ І ВИДИ ПОДАТКІВ

- 1.1. Сутність податків та податкової системи
- 1.2. Термінологія оподаткування
- 1.3. Принципи податкового законодавства України
- 1.4. Функції податків
- 1.5. Класифікація податків

1.1. Сутність податків та податкової системи.

Податки є найважливішою і найдавнішою формою фінансових відносин між державою і членами суспільства. Поява податків зумовлена виникненням держави і виконанням державою суспільно необхідних функцій. Податки – це одна із форм вирівнювання доходів юридичних і фізичних осіб з метою досягнення соціальної справедливості й економічного розвитку.

Податки змінюються відповідно до особливостей історичних періодів. Найдавніша форма податків – жертвоприношення, що мало добровільний характер. В рабовласницькому суспільстві переважали натуральні збори та натуральні повинності. З розвитком товарно-грошових відносин з'явилися грошові податки. "Податі" – давня форма прямого оподаткування, при якій сума податку не залежить від доходів (подушний податок, податок з сім'ї). "Данина" – податок з підкорених народів. "Мита" – плата за послуги, що надаються державою. "Десятина" – сплата десятої частини доходів.

Вченими сформульовано різні підходи до теоретичного обґрунтування необхідності сплати податків:

- "податки – плата за послуги держави, неподільні суспільні блага" (А. Сміт, Д. Рікардо...)
- "податок – частина майна, яку громадянин віддає, щоб забезпечити охорону частини, що залишилась" (Монтеск'є)

Податок – обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до Податкового Кодексу.

Збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди.

Сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів становить **податкову систему України**.

Також під **Податковою системою** розуміють сутність правових норм, які регулюють розміри, форми, методи і терміни справляння податків та платежів, що мають податковий характер та необхідні державі для виконання її функцій.

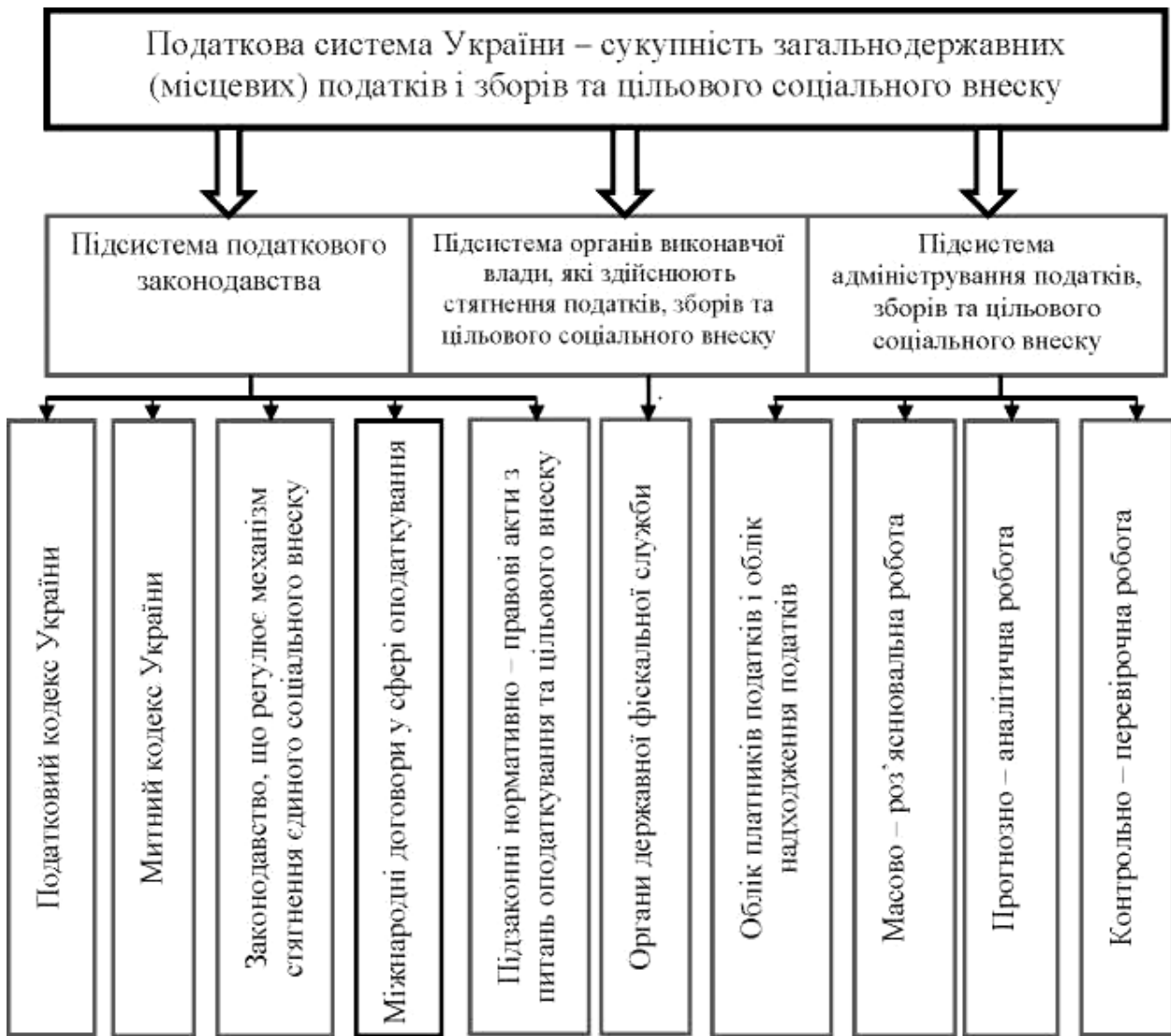

Рис. 1.1. Структурно - функціональна схема податкової системи України

Джерело: Податкова система [Текст]: Навчальний посібник. / за заг. ред. Андрущенка В. Л. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 416 с.

Формування податкової системи незалежної України було започатковано у 1991 році з прийняттям Закону України "Про систему оподаткування". З цього часу відбулося багато суттєвих змін в податковій системі – змінювався перелік податків, принципи їх нарахування, ставки, пільги тощо. Зараз головний законодавчий документ у сфері оподаткування – **Податковий Кодекс України**, прийнятий 2 грудня 2010 року.

Встановлення та скасування податків здійснюється **Верховною Радою України**. Сільські, селищні, міські ради можуть встановлювати ставки місцевих податків (у визначених межах), додаткові пільги щодо оподаткування у межах сум, що надходять до їх бюджетів.

1.2. Термінологія оподаткування

Платниками податків визнаються фізичні, юридичні особи та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти

оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів.

Податковим агентом визнається особа, на яку покладається обов'язок з обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків.

Об'єктом оподаткування можуть бути майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку.

Базою оподаткування визнаються конкретні вартісні, фізичні або інші характеристики певного об'єкта оподаткування.

База оподаткування – це фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання.

Ставкою податку визнається розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування.

У 2018 році основна ставка ПДВ – 20 %, Податку на прибуток – 18 %, ПДФО – 18 %.

Обчислення суми податку здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку із/без застосуванням відповідних коефіцієнтів.

Податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності відповідних підстав.

Податковим періодом визнається період часу, з урахуванням якого відбувається обчислення та сплата окремих видів податків та зборів. Базовий податковий (звітний) період – період, за який платник податків зобов'язаний здійснювати розрахунки податків, подавати податкові декларації (звіти, розрахунки) та сплачувати до бюджету суми податків та зборів (рік, квартал, місяць...).

Строком сплати податку та збору визнається період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений.

1.3. Принципи податкового законодавства України:

– загальність оподаткування – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені податки та збори, платником яких вона є;

– рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної

приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу;

– невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;

– презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;

– фіскальна достатність – встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;

– соціальна справедливість – установа податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

– економічність оподаткування – установа податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування;

– нейтральність оподаткування – установа податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;

– стабільність – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;

– рівномірність та зручність сплати – установа строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;

– єдиний підхід до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

1.4. Функції податків

У податковій системі мають поєднуватись фіскальна та регулююча (розподільчо-регулююча) функції.

З позиції **фіскальної функції** – податкова система повинна забезпечити стабільне і гарантоване надходження коштів до бюджету. За допомогою податків формуються фінансові ресурси держави.

З позиції **регулюючої функції** – мати можливість впливати на всі сторони економічного і соціального розвитку суспільства (через зміну ставок податків, податкові преференції). Держава може стимулювати економічні процеси, впливати на нагромадження капіталу, галузеву структуру економіки, платоспроможний попит, інфляцію, перерозподіляти доходи для досягнення соціальної справедливості.

Поряд з переліченими виділяють стимулюючу (через податкові пільги) та контрольну функцію податків (контроль за рухом фінансових ресурсів).

1.5. Класифікація податків

За економічним змістом податки розрізняються на прямі та непрямі:

Прямі податки – це податки, які держава безпосередньо стягує з доходів або майна платника (більшість податків і зборів). Поділяються на реальні та особові.

Непрямі податки – це податки, які стягуються у вигляді надбавки до ціни товару і сплачується споживачами при його купівлі (ПДВ, акцизний податок, мито). Сплачуються опосередковано через ціновий механізм – продавець товару є посередником між державою та кінцевим платником.

За ознакою органів державної влади, які їх встановлюють, податки різняться на загальнодержавні та місцеві.

До **загальнодержавних** належать податки та збори, що є обов'язковими до сплати на усій території України.

До **місцевих** належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим Кодексом, рішеннями сільських, селищних і міських рад, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

З 01.01.2015 року відбулося істотне реформування податкової системи України – перелік податків і зборів був значно скорочений.

До загальнодержавних належать такі податки:

- податок на прибуток підприємств;
- податок на доходи фізичних осіб (а також військовий збір);
- податок на додану вартість;
- акцизний податок;
- екологічний податок;
- рентна плата;
- мито.

До місцевих податків належать:

- податок на майно;
- єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- туристичний збір.

За економічним змістом об'єкта оподаткування податки поділяються на податки на доходи, податки на споживання, податки на майно.

За способом зміни податкових ставок: фіксовані (пропорційні), прогресивні, регресивні.

Податки також розподіляються на ті, що стягуються з юридичних та з фізичних осіб.

Наукове видання

Косторной Сергій Володимирович
Яцух Олена Олексіївна
Цап Володимир Дмитрович

Податкова система

Навчальний посібник

Підписано до друку 10.03.2018. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 11,39.

Наклад 300 прим. Зам. № 2095.

Видавець

ТОВ "Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні"
72312, м. Мелітополь, вул. М. Грушевського, 5
тел. 067-701-68-39

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виробників
і розповсюджувачів видавничої продукції
від 26.09.2003 р., серія ДК №1509

Надруковано ПП Скребейко П.В.